

# hity Gdańska

Wydawca:  
Biuro Prezydenta ds. Promocji Miasta Gdańska / Gdańska Organizacja Turystyczna  
e-mail: [bppm@gdansk.gda.pl](mailto:bppm@gdansk.gda.pl) / [got@gdansk4u.pl](mailto:got@gdansk4u.pl)  
[www.facebook.com/MiastoGdansk](http://www.facebook.com/MiastoGdansk)

tekst: konsultacja merytoryczna:  
Grażyna Adamska Aleksander Mastowski

dziękujemy następującym instytucjom za udostępnienie zdjęć:  
Centrum Hewelianum, Muzeum Bursztynu, Muzeum Historyczne Miasta Gdańska,  
Muzeum Narodowe w Gdańsku, Latarnia Morska w Nowym Porcie, Europejskie  
Centrum Solidarności



# reklamy

## spis treści

Wystawa „Drogi do Wolności”	02
Wystawa „Energia, Niebo i Słońce”	04
Jaszczurka w bursztynie	06
„Apoteoza Gdańska”	08
Fontanna Neptuna	10
Król wszystkich pieców	12
Żuraw	14
Rzygacze	16
Zegar astronomiczny	18
„Sąd Ostateczny”	20
Fort Carré	22
Kula czasu	24
Bursztynowy megahit	26
Murale „Stocznia”	28
Organy oliwskie	30

# Wystawa „Drogi do Wolności”

# 1

Wznoszące się nieopodal na Placu Solidarności wielkie trzy krzyże upamiętniające poległych stoczniovców, transporter opancerzony SKOT u wejścia, zejście po schodach do podziemnych sal z rekonstrukcją absurdalnego świata. Otwierająca wystawę ekspozycja z wyposażeniem typowego dla przełomu lat '70 i '80 – okresu zapaści systemu gospodarki socjalistycznej w Polsce - sklepu spożywczego z ... chlebem, octem, musztardą i kurzymi jajami, ówczesne curiosum, tzw. kartki na: mięso, mydło, proszek do prania, papierosy, alkohol, a także... buty! Manekin tuż obok sklepowej lady przedstawiający typowy dla ulic Peerelu obraz – zmęczoną życiem kobietę, która wraca do domu, obwieszona rołkami papieru toaletowego uważanego wówczas za wielki rarytas... Ówczesna polska rzeczywistość: brak wolności, terror, cenzura, bezwartościowy pieniądz, ale także brak żywych kolorów i estetycznych przedmiotów, niska jakość towarów, tęsknota za normalnością – taka atmosfera sugestywnie wprowadza widza

w tematykę wyjątkowej wystawy „Drogi do Wolności”. Biletem wstępu na nią jest kopia wspomnianych kartek towarowych. Ekspozycja przedstawia w atrakcyjnej multimedialnej formie kolejne etapy walki o swobody obywatelskie: tragedię Grudnia 1970, strajk w sierpniu 1980, i tzw. karnawał „Solidarności”, a także wprowadzenie stanu wojennego przez komunistów w grudniu 1981 oraz dzieje nieudanych zrywów wolnościowych w innych krajach bloku komunistycznego. Również – okoliczności przyznania Pokojowej Nagrody Nobla w roku 1983 dla uwięzionego przywódcy „Solidarności”, Lecha Wałęsy. I fiasco terroru komunistów w Polsce. Pierwsze, częściowo wolne wybory do parlamentu w czerwcu 1989. A w końcu: rewolucyjną falę, która przeszła przez społeczeństwa Europy środkowo-wschodniej, zwróciła im wolność i doprowadziła do rozpadu imperium ZSRR. Ustawione w pobliżu wejścia na wystawę dwa fragmenty murów – berlińskiego i stoczniowego, pozwalają uzmysłwić sobie, że upadek tego pierwszego, za wielu uznawany za początek przemian w Europie Wschodniej, był jedynie konsekwencją wydarzeń, które rozpoczęły się w Gdańsku.



## STOCZNIA GDAŃSKA

W 2010 r. minęło trzydzieści lat od pamiętnych wydarzeń gdańskiego Sierpnia'80, kiedy dzięki strajkom w Stoczni Gdańskiej pod przywództwem Lecha Wałęsy i powstaniu „Solidarności”, rozpoczął się demontaż systemu komunistycznego, który ostatecznie doprowadził do upadku muru berlińskiego, Jesieni Ludów 1989 r., i zakończył ostatecznie podział naszego kontynentu na dwa bloki, oddzielone „żelazną kurtyną”. Spacer czy przejazd nietypową – Subiektywną Linią Autobusową po terenach dawnej Stoczni Gdańskiej to wyjątkowa wyprawa wiodąca od słynnej Bramy nr 2, przez historyczną Salę BHP, warsztat Lecha Wałęsy, instalację Bramy Wolności i Instytut Sztuki „Wyspa”. To wyprawa szlakiem miejsc, gdzie rodziła się wolność, bowiem wszystko zaczęło się w Gdańsku...



# 2 Wystawa „Energia, Niebo i Słońce”



Mrok długiego tunelu, gra światła, tajemnicze odgłosy i eksplodujące barwy, ekspresyjne fotogramy prezentujące najbardziej niesamowite zjawiska i przestrzenie kosmosu, pasjonujący spacer przez galaktyki, gwiazdozbiory, mgławice - podróż w najbardziej odległe zakamarki wszechświata. Tak zaczyna się interesująca przygoda z nauką w Kaponierze Południowej na Górze Gradowej: przygoda, bo ekspozycja jest interaktywna,

budzi w zwiedzającym ducha odkrywcy, eksperymentatora. Wystawa stała „Energia, Niebo i Słońce” składa się z dwóch równie interesujących części: Pracowni Energii i Pracowni Nieba. Pierwsza prezentuje różne rodzaje energii, ich źródła, przemiany jednej formy w inną. W dwóch ogromnych akwariach można własnoręcznie wywołać efekt tsunami, zbadać, od czego zależy energia morskiej fali i w jaki sposób można ją wykorzystać. „Kołyska Newtona” czy „Energia w kuchni” to kolejne stanowiska, przy których można poznać ciekawe zjawiska, a fizyka przestaje być szkolnym postrachem! Równie ciekawe jest spotkanie z astronomią w Pracowni Nieba. Budowa Układu Słonecznego czy całego Wszechświata, ich wyobrażenia na przestrzeni dziejów. Sterowany gestami ręki model Słońca pozwala poznać tajniki gwiazdy. Kaponiera kryje wiele tajemnic. Na przykład z ekspozycji w tunelu prowadzi wąska klatka schodowa do piwnicy, gdzie... – ale to już niech odkryją sami zwiedzający. Warto!

## CENTRUM HEWELIANUM

Warto zwiedzić całe Centrum Hewelianum, położone tuż obok dworca Gdańsk Główny, na terenie Parku Kulturowego Fortyfikacji Miejskich „Twierdza Gdańsk”. Nie tylko w Kaponierze Południowej można ciekawie spędzić czas. Nowoczesne centrum edukacji i poznawania wiedzy na terenie fortu Góry Gradowej obfituje w niespodzianki.

W zabytkowych, odrestaurowanych obiektach pofortecznych, położonych na szczycie umocnień nad majdanem i koszarami oraz w zespole dawnego laboratorium amunicyjnego można zobaczyć burzliwe dzieje tego zakątka miasta. Przybliży je kilkanaście sugestywnych ekspozycji wystawy „Wehikuł Czasu – Człowiek i Pocisk”. W schronach oraz remizach artyleryjskich zostały przedstawione epizody z dziejów fortu Góry Gradowej, ciekawostki związane ze sztuką wojenną, np. historia czarnego prochu czy też pracownia fortyfikatora. Kto bawił się i mieszkał na terenie fortu w okresie Wolnego Miasta Gdańska? Jak działała tzw. zagłuszarka Radia Wolna Europa? Makiety wybranych obiektów fortecznych, biogramy fortyfikatorów, zdjęcia lotnicze, zarówno współczesne, jak i z lat 20. ubiegłego stulecia, słuchowiska, w których w rolę historycznych postaci oraz lektorów wcielili się znani polscy aktorzy. Trasa zwiedzania, biegnąca między odrestaurowanymi zgodnie z zasadami dawnej sztuki fortyfikacyjnej działaniami ziemnymi, dostarcza niezapomnianych wrażeń. To naprawdę wehikuł czasu... W przyszłości planowane jest również stworzenie na Górze Gradowej planetarium oraz połączenie jej stoków z miastem za pomocą kolejki linowej.



# 3 Jaszczurka w bursztynie

Dawno, baaardzo dawno temu, w eocenie, około 40 mln lat temu. Mityczny łąd Fenno – Skandia (dziś Skandynawia) i porastający go bujny, szumiący, subtropikalny las bursztynowy obficie żywicyących sosen. Jak wyglądały stwory zamieszkujące go? Nie wszystkie zginęły bezpowrotnie. Niektóre przeszły do historii, uwięziła je bowiem lepka kropla żywicy i tak przetrwały do dziś. Naukowo to inkluzje w bursztynie. Najczęściej spotykane inkluzje zwierzęce to owady, wielkości nieprzekraczającej jednego centymetra. To im najtrudniej było wydostać się z żywicznej pułapki. Większe okazy inkluzji są bardzo rzadkie. Jednym z nich jest „Jaszczurka Gierłowskiej”, wyjątkowy okaz nazwany nazwiskiem znalazczyni, gdańskiej bursztyniczki, Gabrieli Gierłowskiej. Znanych jest zaledwie kilka inkluzji jaszczurek na świecie. Ta, ze zbiorów Muzeum Bursztynu (zakup sfinansowany ze środków Fundacji Bankowej im. L. Kronenberga), jest pierwszą znalezioną w Polsce, w Gdańsku, a zarazem drugą na świecie.

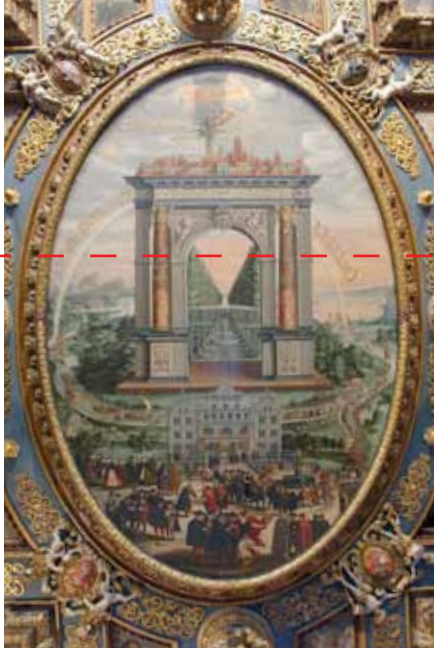


## MUZEUM BURSZTYNU

Nie tylko tą ciekawostką chlubi się oddział Muzeum Historycznego Miasta Gdańska. Muzeum Bursztynu w Zespole Przedbramia ulicy Długiej - popularnym gdańskim barbakanie - kontynuuje przedwojenną tradycję, nawiązuje do zaginionej podczas II wojny światowej gdańskiej kolekcji inkluzji, która znajdowała się w Zielonej Bramie. Najnowszym unikatowym okazem w przyrodniczej kolekcji Muzeum (zakup sfinansowała również Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga) jest druga, znana na świecie, inkluzja solifugi w bursztynie (współcześnie te krewniaki pająków są spotykane w klimacie tropikalnym, potrafią biegać z prędkością 15km/h i skakać 1 m wwyż). W zbiorach światowych muzeów nie znajdziemy takiego okazu. W zakamarkach muzeum można poznać historię powstawania „Złota Północy” i inkluzji, lecznicze zastosowania bursztynu, zobaczyć pokaz jego obróbki i wreszcie piękne kolekcje, w tym najcenniejszą – obiektów ze zbiorów Georga Laue, które powstały w Gdańsku w XVI-XVIII w.



## 4

„Apoteoza  
Gdańska”

Jedno z najpiękniejszych wnętrz ratuszowych Europy, dostojna Wielka Sala Rady. Intensywna czerwień tkaniny i bogactwo wystroju. Kulminacja ekspresji malarskiej to strop, 25 obrazów pędzla Izaaka van den Blocke. Centralny, najważniejszy, o wielowymiarowym przekazie, opowiadający jednocześnie wiele historii o potężnym mieście: „Apoteoza Gdańska”. Wśród mnogości obrazków z ówczesnego Gdańska jest jeden przedstawiający zapowiedź znanego, ulubionego dziś przez turystów i mieszkańców obiektu, który w momencie ukończenia obrazu jeszcze nie istniał. Być może brat artysty, Abraham, który miał istotny wpływ na kształt Fontanny Neptuna i Peter Husen- autor figury przedstawiającej boga mórz, zdradzili mu swoje zamysły...

Wywodząca się z Flandrii, osiadła w Gdańsku rodzina van den Blocke wniosła wielki wkład w kulturę miasta. Zarówno rzeźbiarz Wilhelm van den Blocke, jak i jego trzej wybitni synowie: architekt i rzeźbiarz Abraham, malarz Izaak oraz Jacob, pozostawili po sobie dzieła wyjątkowe, którymi miasto może się chlubić po dziś dzień. Izaak zasłynął jako autor ukazujących wielkość i bogactwo miasta malowideł, które zostały umieszczone na stropie najważniejszej, tzw. Sali Czerwonej Ratusza Głównego Miasta. Przedstawił w nich odwołujący się do historii starożytnej i biblijnej swoisty program Rady Miasta i jej powinność wobec Gdańska. „Apoteoza Gdańska” – centrum jego opowieści, przedstawia Gdańsk jako miasto idealne, wybrane, znajdujące się pod szczególną opieką Boga.

## RATUSZ GŁÓWNEGO MIASTA

Wznoszony ponad wiek w średniowieczu, gotycki wówczas ratusz, po pożarze w połowie XVI wieku przebudowano w stylu renesansowym. Zwieńczył go naturalnej wielkości złocony posąg króla Zygmunta Augusta. Pełne przepychu wnętrza w stylu manieryzmu niderlandzkiego: Wielka Sala Rady, Mała Sala Rady zwana Zimową, Wielka Sala Wety zwana Białą świadczą o potęgze ówczesnego Gdańska, jego roli w Europie. Umieszczony na jednym z narożników charakterystyczny zegar słoneczny przypomina o nieubłaganim upływie czasu łacińską sentencją „Cieniem są dni nasze”. Najokazalszą budowlę świecką Gdańska w XVI w. wzbogacono o wspaniały karylion. Dziś Ratusz Głównego Miasta słynie z zespołu 37 wspianiałych dzwonów koncertowych będących jego repliką. Gdańsk to jedyne miasto w Polsce chlubiące się posiadaniem karylionów, i to dwóch (drugi znajduje się na wieży kościoła św. Katarzyny). Wejście na galerię widokową pozwala podziwiać piękną panoramę miasta przy muzyce rozbrzmiewających co godzina dzwonów.

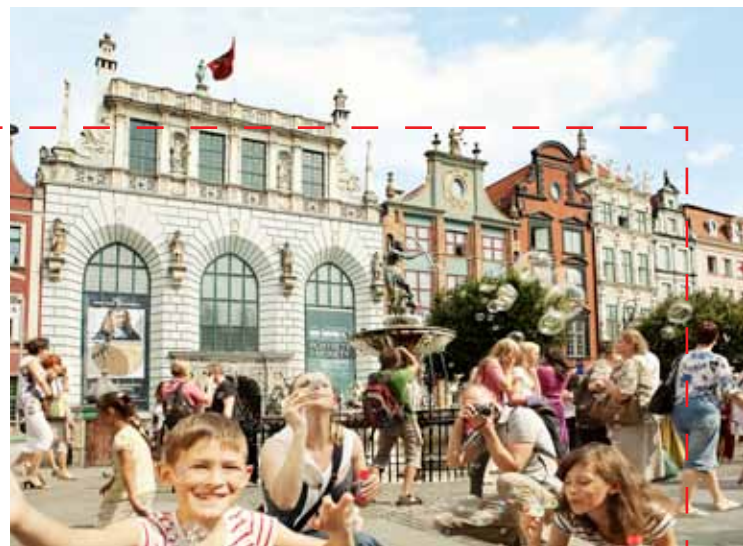




# 5 Fontanna Neptuna

Oczywisty władca nadmorskiego miasta: J.W. Neptun. Godne boga miejsce: reprezentacyjny rynek. Sława: legendarna. Jedna z gdańskich legend głosi, że kiedy w miejscu studni miejskiej na Długim Targu stała oczekiwana Fontanna Neptuna, podziw wiwatujących gdańszczan, wrzucających spontanicznie do wody złote dukaty, polećtał mile próżność bóstwa. Jego Wysokość okazał swą łaskawość i moc, i wzbudzając wodę trójzębem rozbił złoto na drobne płatki zdobiące wspaniały zielony likier Goldwasser. Zapewne nie przypadkiem później ogrodzono fontannę żelazną kratą... Podobno raz na sto lat, o północy, gdy rozbrzmiewa karylion, powtarza się królewski happening. Kto jednak nie trafi na odpowiednią noc, zawsze może skosztować nalewki w którejś z gdańskich restauracji. XVII-wieczna Fontanna Neptuna jest symbolem związku Gdańska z morzem i urokliwą ozdobą miejskiego rynku. Stała na Drodze

Królewskiej przed Dworem Artusa staraniem ówczesnego burmistrza Bartłomieja Schachmanna, zachwyconego fontanną w Bolonii. Wiek później ozdobiono ją bogato w stylu rokokowym. Odtąd stała się ulubionym tłem, na którym turyści pozują do pamiątkowej fotografii z Gdańska i inspiracją dla przesiadujących często na Długim Targu malarzy i fotografików.



## DROGA KRÓLEWSKA

Wspaniały łuk triumfalny, bogato zdobiony kamiennymi alegoriami cnót – Złota Brama – wiedzie na reprezentacyjny gdański deptak. Wjeżdżały przezeń orszaki królewskie, witane przez wiwatujące tłumy. Droga Królewska stanowiła najdłuższą oś urbanistyczną europejskiego średniowiecza. Jej początek to Brama Wyżynna; dalej biegnie obok Zespołu Przedbramia ulicy Długiej, prowadząc przez Złotą Bramę na Długą wzdłuż patrycjuszowskich kamienic o imponujących fasadach prześcigających się bogactwem form i oryginalnością wystroju, charakterystycznego dla miast hanzeatyckich. W jednej z nich - Domu Uphagena mieści się Muzeum

Wnętrz Mieszczańskich, w innej – Teatr w Oknie wystawia swoje spektakle przyciągając przechodzących turystów. Przez Bramę Zieloną zamykającą od strony Motławy najpiękniejszy rynek Gdańska, Długi Targ, trakt prowadzi ku Bramie Żuławskiej, gdzie na ulicy Nowe Ogrody rozwiązywały się monarsze orszaki.



## 6 Król wszystkich pieców

Największy piec kaflowy Europy. Dzieło wybitnego XVI-wiecznego garncarza Geорга Stelzenera. Ponad 10 metrów wysokości. Pięć kondygnacji. 520 ręcznie wykonanych kafli. Bogactwo barw i obrazów. Swoisty dokument epoki: wizerunki władców renesansowej Europy, polskich królów. Powaga i dostojność. Z jednym wyjątkiem... Pośrodku cokołu tego wspaniałego osiągnięcia sztuki europejskiego kaflarstwa i zarazem dowodu wielokulturowości Gdańska, na wysokości mniej więcej metra nad posadzką, umieszczono płytkę z charakterystyczną postacią legendarnego wesołka drwiącego ze średniowiecznych „pozerów” – Dyla Sowizdrzała. Dowcipni gdańszczanie oprowadzający gości po wspaniałym Dworze Artusa proponowali im zmierzenie szerokości wielkiego pieca u podstawy rozłożonymi szeroko ramionami. Pomiary nie mogły się nie zakończyć... mimowolnym początkiem składanym na gotych poślądkach Dyla! Tylko goście z dużym poczuciem humoru byli mile widziani przez gospodarzy Dworu Artusa. Jedną z legend o Dylu Sowizdrzałe opowiada o pobycie w Gdańsku i ... ostrzeniu języków zarozumiałych patrycjuszy, ale o tym zainteresowanym opowiedzą już przewodnicy.

## DWÓR ARTUSA

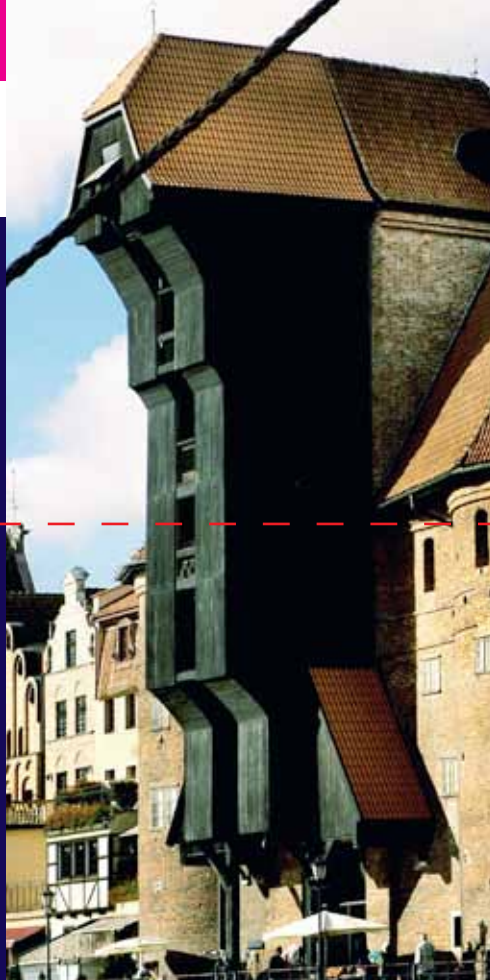
Tradycja Dworów Artusa sięga średniowiecza i wywodzi się z etosu rycerstwa europejskiego. Budynki służące spotkaniom miejskiego patrycjatu i wóldarzy powstawały szczególnie w miastach hanzeatyckich, wśród których Gdańsk zajmował szczególną pozycję. Gdański Dwór stanowi nie tylko dowód fascynacji kulturą rycerską, ale także bogactwa miasta. Jego historia sięga XIV wieku. Pod koniec XV wieku był ekskluzywną siedzibą gdańskich bractw kupieckich, centrum życia handlowego Gdańska, salonem towarzyskim, w którym spotykała się elita, goszczono polskich dostojników i ważnych gości z całej Europy. W Dworze Artusa odbywały się biesiady, koncerty, przedstawienia teatralne, również posiedzenia sądowe. W połowie XVIII w. przekształcony został w giełdę zbożową. W XIX wieku służył jako miejsce wielkich uroczystości i podejmowania znamienitych gości. W skład Zespołu Dwór Artusa wchodzi parter dwóch połączonych kamienic zwanych Starym Domem Ławy, Dwór Artusa oraz Nowy Dom Ławy. Stary i Nowy Dom Ławy są charakterystycznymi dla Gdańska kamienicami mieszczańskimi z wąskimi fasadami. Przebudowana przez Abrahama van den Blocke fasada Dworu odróżnia się od nich wyjątkowym rozmachem i bogactwem. Wnętrze Dworu - ogromna trójnawowa hala wsparta na 4 smukłych kolumnach kamiennych, jedno z najpiękniejszych wnętrz na świecie, wypełniona jest setkami dzieł stanowiących przegląd sztuki i rzemiosła artystycznego kilku wieków. Szczególną uwagę przykuwa klejnot sztuki snycerskiej, późnogotycka rzeźba „Św. Jerzy walczący ze smokiem”, XVI-wieczna cynowa lada piwna – najstarszy bar w Polsce, unikatowa w skali świata kolekcja zabytkowych modeli okrętów.





# 7

## Żuraw



Gruba konopna lina, system bloków i dwa drewniane kotwory poruszane przez... chodzących robotników. Mechanizm średniowiecznego żurawia podnoszącego 4-tonowe ładunki na wysokość 11m, służył także do stawiania masztów. Położony nad Motławą najbardziej charakterystyczny gdański zabytek to największy dźwиг portowy średniowiecznej Europy, a zarazem warowna brama wodna o dwóch potężnych ceglanych basztach, chroniąca niegdyś miasto od strony portu. Obecnie majestatyczny Żuraw, jako wspaniały przykład historycznej budowli portowej, świadek potęgi hanzeatyckiego Gdańska zwanego spichlerzem Europy, stanowi doskonałą oprawę dla ekspozycji Centralnego Muzeum Morskiego, którego siedzibą są także zabytkowe spichlerze położone naprzeciwko – po drugiej stronie Motławy na Wyspie Ołowiance.

## CENTRALNE MUZEUM MORSKIE

Wyspa Ołowianka obok Wyspy Spichrzów stanowiła ważną część historycznego portu w okresie jego największego rozkwitu. Znajdowało się na niej siedem spichlerzy. Obecnie spichlerze „Panna”, „Miedź” i „Oliwski” oraz dobudowane „Mała” i „Duża Dąbrowa” mieszczą siedzibę i sale ekspozycyjne Centralnego Muzeum Morskiego, które uznawane jest za jedno z najwspanialszych tego typu w Europie.

W salach wystawowych pokazano m.in. nawigację w porcie, techniki przeładowywania towarów, wygląd kupieckiego kantora i mieszczańskiego salonu, a także warsztaty rzemieślnicze: żaglomistrza, cieśli okrętowego i powroźnika. Zabytkowe mury kryją także jedyną w Polsce stałą ekspozycję malarstwa marynistycznego, wystawę ukazującą historię nurkowania oraz najciekawsze stanowiska archeologiczne w Polsce i na świecie: sprzęt do nurkowania: skafandry, aparaty, różne typy dzwonów nurkowych, przy użyciu których próbowano eksplorować dno morskie. Jednymi z najświetniejszych na świecie stanowisk archeologicznych przedstawionych na wystawie są wraki statków z epoki Homera odnalezione u wybrzeży Turcji. Dział poświęcony archeologii podwodnej w Polsce przedstawia największe dokonania ekipy badawczej Centralnego Muzeum Morskiego - wydobywanie „Miedziowca”, statku handlowego z XV w., eksplorację szwedzkiego okrętu wojennego z XVII w. „Solena” oraz angielskiego wraka z XVIII w. „General Carlton of Withby”. Najmłodszy oddział muzeum – znajdujący się obok Żurawia Ośrodek Kultury Morskiej to jedyna w Polsce i jedna z najnowocześniejszych w Europie placówka edukacyjna, która w interaktywny i multimedialny sposób przedstawia problematykę morską (60 interaktywnych stanowisk przybliżających zagadnienia związane z budownictwem okrętowym, nawigacją, techniką morską i życiem na morzu oraz archeologią podwodną). Zwiedzanie jej to ekscytująca przygoda z nauką.

# 8 Rzygacze

Kamienne, mniej lub bardziej przerażające stwory. Nazwy też niepiękne: rzygacze, gargulce, pluwacze, brrr... Ozdobne zakończenia rynien dachowych o fantastycznych kształtach znane już w starożytności, do Europy zawiąły średniowieczu. W Gdańsku rozpanoszyły się setkami na Starym i Głównym Mieście. Umieszczano je nietypowo: poprzedzone kamienną rynną, na przedprożach, zamiast u podstawy dachu. Są charakterystycznym elementem gdańskiej architektury. Kamienne paszcze lwów, smoków, morskich stworów dziś z rzadka tryskające deszczówką, bo straciły swe funkcje, kiedy powstała kanalizacja burzowa, zdobią gdańskie ulice, a przede wszystkim ulicę Mariacką, gdzie występują najliczniej, bowiem prawie wszystkie kamieniczki poprzedzają bogate przedproża.



## ULICA MARIACKA

Zaciszna uliczka od wieków przyciąga artystów i urzeka romantycznym klimatem. Zaulek, prowadzący od kościoła Mariackiego do Długiego Pobrzeża, zamknięty średniowieczną Bramą Mariacką, jest wspaniałym przykładem dawnej zabudowy gdańskiej z charakterystycznymi przedprożami wąskich, bogato dekorowanych kamienic, należących niegdyś do zamożnych kupców i rzemieślników. Przedproża – zdobione rzezbami murowane ganki między ulicą a wejściem do budynków - przy dogodnej pogodzie były miejscem życia towarzyskiego mieszkańców i zabaw dzieci. Uliczka przypomina o bogactwie i świetności miasta w okresie Złotego Wieku. To także świadectwo smaku, umiłowania sztuki dawnych gdańszczan. Mariacka była nieraz plenerem filmowym. Dziś królują tu warsztaty jubilerskie oraz galerie z unikatową biżuterią z bursztynu, koncertują muzycy, fotografują turyści i ... całują się zakochani!

# 9

## Zegar astronomiczny

Teatr figur: ścigani przez śmierć apostołowie spieszący do nieba, słońce i księżyc wędrujące na tle znaków zodiaku, tysiące niezrozumiałych dla laika cyfr i liczb zapisanych maczkiem. Mroczna legenda. XV-wieczne dzieło Hansa Düringera: zrekonstruowany niezwykle zabytek, który skrywają mury Bazyliki Mariackiej. Słynny zegar astronomiczny składa się z trzech części. Szczytowa, najbardziej przykuwająca uwagę zwiedzających, to teatr figur: apostołowie, śmierć, wybijający godziny i kwadrans na dzwonie Adam i Ewa. Centralną częścią zegara jest planetarium z zegarem właściwym, znakami zodiaku i tarczami z fazami księżyca. Dolna kondygnacja to kalendarium liturgiczne: tarcza wypełniona mnóstwem znaków zrozumiałych tylko wtajemniczonym, przystąpięta częściowo drugą – z wizerunkiem Madonny.

Związana z historią powstania zegara, mroząca krew w żyłach legenda jest równie interesująca co samo dzieło mistrza Düringera...



### BAZYLIKA MARIACKA



Wznoszony przez ponad półtora wieku Kościół Najświętszej Marii Panny to najpotężniejsza budowla gotycka miasta. Należy do największych świątyń europejskich (może pomieścić nawet 25 tysięcy osób!) i nie ma równego sobie wśród wszystkich kościołów świata wzniesionych z cegły. Jej wnętrza o wyjątkowo pięknym kryształowym sklepieniu wspartym na 27 masywnych filarach kryją wiele doskonałych dzieł sztuki średniowiecznej i barokowej, m.in. przebogaty ołtarz główny dzieła mistrza Michała Schwarza z Augsburga, wzruszającą kamienną Pietę z roku ok. 1410, kopię tryptyku Hansa Memlinga „Sąd Ostateczny”, figurę Pięknej Madonny, żyrandol koszowy z 1490 roku, wspomniany słynny zegar astronomiczny. Doskonała akustyka surowych, ascetycznych murów kościoła podkreśla piękne brzmienie barokowych organów. Z galerijki imponującej 82-metrowej wieży dzwonnej, której charakterystyczna sylweta o płaskim dachu dumnie wznosi się nad Gdańskiem, roztacza się wspaniały widok na panoramę miasta. Wiedzie do niej blisko 400 stopni. Obok, w cieniu Bazyliki, wyrasta piękna barokowa Kaplica Królewska o oryginalnej fasadzie i charakterystycznych trzech kopułkach.





# 10 „Sąd Ostateczny”

Archanioł Michał ważący dobro i zło, zbawieni wstępujący do raju po kryształowych stopniach, diabły strącające grzeszników w ogień piekielny. Przejmująca wizja dnia sądu pędzla wielkiego niderlandzkiego artysty zdobyta przypadkiem, jako łup wojenny przez słynnego gdańskiego kapra Pawła Benecke. Tryptyk „Sąd Ostateczny” Hansa Memlinga jest najcenniejszym eksponatem Muzeum Narodowego w Gdańsku i jedynym jego dziełem w polskich zbiorach. Obraz, uważany za szczytowe osiągnięcie Memlinga (jego autorstwo ustalono dopiero w połowie XIX wieku!), imponuje wielkością (wys. 242 cm. szer. 360 cm), techniczną doskonałością i plastycznym pięknem, a jego dramatyczne losy intrygują na równi z przesłaniem i bogatą, zrozumiałą jedynie dla wtajemniczonych symboliką. Kopię dzieła podziwiać można w Bazylice Mariackiej, gdzie pierwotnie eksponowano ofiarowany kościołowi oryginał.

## MUZEUM NARODOWE

Przesłanie słynnego tryptyku zgłębiać można w skupieniu w jednej z sal galerii malarstwa niderlandzkiego Oddziału Sztuki Dawnej muzeum, mieszczącego się w zabytkowym gmachu po franciszkańskiego klasztoru. Wspaniała architektura późnogotyckich wnętrz jest piękną oprawą dla wielu cennych zbiorów: malarstwa gdańskiego, flamandzkiego i holenderskiego, dawnej ceramiki, rzeźby, słynnych gdańskich mebli i dzieł złotnictwa gdańskiego. Zbiory Oddziału Sztuki Nowoczesnej – kolekcję około 400 dzieł najwybitniejszych polskich artystów XIX i XX wieku prezentującą najważniejsze nurty w sztuce polskiej mieści Pałac Opatów w Oliwie. Pobliski Spichlerz Opacki jest siedzibą Oddziału Etnografii. Manierystyczna Zielona Brama, najokazalsza z bram Głównego Miasta na Drodze Królewskiej, jest reprezentacyjną galerią czasowych ekspozycji sztuki dawnej i współczesnej, polskiej i obcej.



# 11 Fort Carré

XVI-wieczna typowa budowla obronna. Z francuskiego: kwadrata. Czterobastionowy fort zaprojektowany przez znanego fortyfikatora flamandzkiego pracującego dla Gdańska, Antoniego van Obbergheena. Skonstruowany zgodnie z zasadami nowowłoskich fortyfikacji, miał chronić stojącą na straży wejścia do portu gdańskiego mурowaną wieżę obronną (załączek przyszłej, majestatycznie strzegącej miasta od strony morza Twierdzy Wisłoujście) otoczoną jedynie trzykondygnacyjnym mурowanym wieńcem. Fort posiada ceglane ściany wzmocnione w narożnikach kamiennymi ciosami, kazamaty i działobitnie. Otacza go nawodniona fosa, a wjazd zabezpiecza brama z niegdyś zwodzonym mostem. Na początku XVII wieku wokół fortu wyrósł pięciobastionowy Szaniec Wschodni poprzedzony również fosą. Gdańscy fortyfikatorzy czuwali nad bezpieczeństwem grodu. Dziś groźnie wznosząca się nad Martwą Wisłą Twierdza Wisłoujście, stanowi wielką gratkę dla miłośników fortyfikacji i nie tylko. Od czasu do czasu bowiem toczą się wokół niej bitwy jak za dawnych czasów...



## TWIERDZA WISŁOUJŚCIE

Nazwa Wisłoujście wywodzi się z czasów, gdy ujście Wisły znajdowało się bezpośrednio na zachód od Twierdzy. Dawny port w Gdańsku położony był nad Motławą, kilka kilometrów od brzegu morskiego. Wisłoujście stanowiło więc teren strategiczny militarnie, stąd prawdopodobnie już za panowania książąt pomorskich znajdowała się tu strażnica. Wiadomo, iż w połowie XIV wieku wznosiła się tu budowla drewniana. Pod koniec XV wieku powstała już mурowana, cylindryczna wieża będąca jednocześnie latarnią morską. Płonący nocą na jej szczycie ogień wskazywał statkom drogę do portu. Obudowywana przez wieki kolejnymi umocnieniami, otaczana fosami, modernizowana wielokrotnie zgodnie z rozwijającą się sztuką

wojenną stanowiła strategiczny element rozbudowanego systemu obronnego Gdańska. Stąd właśnie w 1627 roku wypłynęła polska flota na zwycięską bitwę ze Szwedami pod Oliwą. Militarne znaczenie utraciła twierdza po I wojnie światowej, w związku z demilitaryzacją Gdańska. Obecnie jako bezcenna pamiątka morskich dziejów Polski jest jednym z oddziałów Muzeum Historycznego Miasta Gdańska i wielką atrakcją turystyczną. Ma nawet swojego... ducha! Duch dzielnego kapitana królewskiego Hansa Kizero, dowódcy pierwszej polskiej jednostki przeznaczony do służby na morzu, pinki o nazwie "Żółty Lew", prowadzi nawet swojego... bloga!







# 12

## Kula czasu

Niezwykły przyrząd. Wyjątkowa precyzja: czas z dokładnością do 1 sekundy błędu na... 200 tysięcy lat! Kula czasu. Pierwszą taką kulę, funkcjonującą do dziś, zainstalowano w 1833 r. na obserwatorium w Greenwich. Pierwszą na Bałtyku sprawiła sobie w 1875 r. Kilonia, drugą rok później – Gdańsk. Od 1894 r. mieściła się na szczycie nowoczesnej latarni morskiej w gdańskiej dzielnicy Nowy Port. Jej podniesienie i spadek w każde południe pozwalał kapitanom statków na dokładne nastawianie chronometrów niezbędnych dla wyznaczania długości geograficznej na morzu. System sygnalizacji był podobny jak w Greenwich. Codziennie o godzinie 11.55 wyciągano kulę na szczyt umieszczonego na wieży masztu. Punkt o 12-ej impuls elektryczny przerywał obwód przytrzymującego ją elektromagnesu i ważąca 75 kg ażurowa stalowa kula ześlizgiwała się po maszcie. W 2008 roku sławna kula czasu została odrestaurowana i dziś pokazuje codziennie czas o godzinach 12, 14, 16 i 18. Poza Gdańskiem ma nad Bałtykiem taką kulę tylko muzeum morskie w Karlskronie.

## LATARNIA MORSKA W NOWYM PORCIE

Jedna z najpiękniejszych latarni Morza Bałtyckiego. Nowoczesną gdańską latarnię morską wzniesiono na tzw. Górze Pilotów, gdzie co najmniej od 1849 r. znajdowała się ich stacja. Zaprojektowano ją na wzór latarni w Cleveland (Ohio), uznanej za najpiękniejszą w Ameryce. Nową latarnię oddano do użytku w połowie 1894 r. Elegancka wieża ma 27 m wysokości. Źródłem światła była wówczas lampa elektryczna o natężeniu prądu 20 do 28 A. Początkowy zasięg 13 mil morskich zwiększono później do 20 Mm. Latarnia była pionierska w skali światowej: po raz pierwszy świecąca w nocy lampa była zasilana z akumulatorów, ładowanych w dzień przez napędzany parą generator. W przypadku awarii włączano światło gazowe.

Latarnia jest dziś własnością komandora Jacka Michalaka, który urządził w niej arcyciekawe muzeum. Wewnątrz można obejrzeć stare lampy, historyczne urządzenia optyczne, wystawę latarnictwa morskiego, zobaczyć, jak działa kula czasu, a ze szczytu – rozległą panoramę Zatoki Gdańskiej i portu oraz tak ważnego dla historii miasta półwyspu Westerplatte.

Wyrastający z zielonego kopca u wejścia do portu kamienny monument wzniesiono w hołdzie obrońcom polskiego wybrzeża w 1939 r.







# 13

## Bursztynowy megahit

236 m długości, 203 m szerokości i 45 m wysokości. Lśniąca bursztynowo w słońcu, podświetlana nocą kopuła pokryta 18 tysiącami poliwęglanowych płytek w 6 odcieniach, o łącznej powierzchni 4,5 ha. 44 tysiące miejsc, 40 przeszklonych łóż. 4 telebimy o powierzchni 70 metrów kw., 308 głośników i 40 km kabli, 555 rolek trawy... Gdański stadion piłkarski PGE Arena to jeden z najnowocześniejszych i najpiękniejszych obiektów sportowych w Europie. I największy „bursztyn”! Jest nowoczesnym symbolem miasta, równie charakterystycznym jak Fontanna Neptuna i Żuraw.

## PGE ARENA GDAŃSK

Gdańsk to Światowa Stolica Bursztynu, dlatego stadion wybudowany specjalnie z okazji UEFA EURO 2012™, uznany za najpiękniejszą arenę mistrzostw, przypomina bryłę bursztynu, a wzorowane na wręgach łodzi elementy konstrukcji stadionu podkreślają morskie tradycje miasta. Stadion mieści się w gdańskiej dzielnicy Letnica przy ul. Pokoleń Lechii Gdańsk 1. Obiekt zaprojektowali architekci z firmy Rhode-Kellermann-Wawrowsky z Düsseldorfu, którzy wcześniej stworzyli koncepcję stadionów Veltins-Arena w Gelsenkirchen oraz AWD-Arena w Hanowerze. Budowę bursztynowego obiektu rozpoczęto w maju 2009 roku, oddano zaś do użytku w 19 lipca 2011 roku. Pierwszy mecz rozegrano na nim 14 sierpnia między Lechią Gdańsk a Cracovią. Natomiast 6 września tegoż roku gdański stadion był gospodarzem pierwszego rozegranego na nim międzynarodowego meczu pomiędzy Polską a Niemcami, zakończonego remisem 2:2.

W czerwcu 2012 roku Gdańsk był Miastem-Gospodarzem Mistrzostw Europy w piłce nożnej UEFA EURO 2012™. Stadion był areną zmagania piłkarskich podczas trzech meczów grupowych (Hiszpania – Włochy, Hiszpania – Irlandia i Chorwacja – Hiszpania) oraz pasjonującego widowiska: ćwierćfinału rozegranego pomiędzy drużynami Niemiec i Grecji. Podczas mistrzostw odwiedziło go ponad 160 tysięcy kibiców z całej Europy!

# 14 Murale „Stocznia”



Ceglany mur. Świadek wielkiej historii. Za nim – miejsce, gdzie się rozgrywała. Na nim – niebieskie i czarne napisy na błękitnym tle, stoczniowy krajobraz: gigantyczna, pełna emocji opowieść... Dwadzieścia trzy przeszła wielkiego muru otaczającego Stocznnię Gdańską (250 metrów kwadratowych!) pokrywało do niedawna dzieło Iwony Zając dedykowane gdańskim stoczniovcóm: niebanalny zapis rozmów zafascynowanej stocznją gdańską artystki z uczestnikami Sierpnia’80, pamiętnik intymny... To monumentalny przykład sztuki żyjącej w przestrzeni miasta, opowiadającej o nim i ludziach, którzy wpłynęli na bieg historii. Losy murali są nierozdzielnie związane z miejscem powstania. Losy tego dzieła są przesądzone. W tej części Gdańska powstaje nowe centrum, wielka, łącząca w sobie historię i nowoczesność dzielnica: Młode Miasto. Z jego narodzinami znika mur i „Stocznia”.

## GDAŃSKA GALERIA MURALU

Gdańsk jest miastem słynącym z murali. Spotkać je można w wielu miejscach: na budynkach, w tunelach. Inspirowane Sierpniem '80 murale znajdują się także na filarach samochodowej estakady na Zielonym Trójkącie (obok terenów stocznioowych). Interesującą kolekcję murali zobaczyć można na ścianach wieżowców jednej z gdańskich „sypialni” – dzielnicy Zaspas. To największa w Europie kolekcja malarstwa wielkoformatowego! Co roku podczas lipcowego Europejskiego Festiwalu Malarstwa Monumentalnego – Monumental Art artyści z wielu krajów stają na rusztowaniach, aby stworzyć gigantyczne poruszające, intrygujące obrazy. Zaspiańskie murale zmieniają wizerunek szarego osiedla-sypialni w niecodzienną galerię, umożliwiając mieszkańcom codzienne obcowanie ze sztuką. To oni są także jej gospodarzami: zostali przygotowani do pełnienia roli Lokalnych Przewodników po Galerii Muralu. Zapraszamy na spacer po tej wyjątkowej ekspozycji.

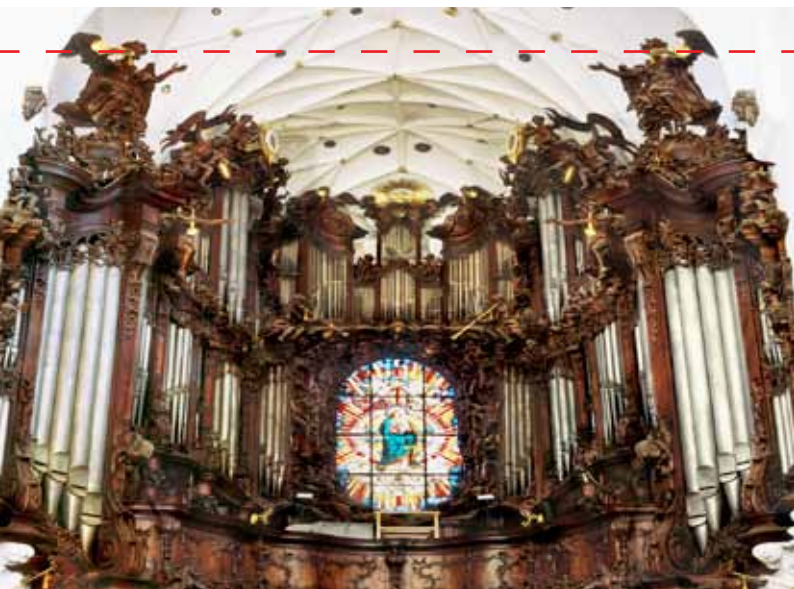




# 15

## Organy oliwskie

Anioły, ruchome słońca, księżycy i gwiazdy, delikatne sploty bluszczu i kwiatów. W centrum - piękny witraż przedstawiający Madonnę z Dzieciątkiem. Kaskada dźwięków naśladujących śpiew ptaków, szum wiatru, plusk wody, brzęczenie pszczoł, a nawet grzmoty burzy! Monumentalne rokokowe organy o niesamowitym brzmieniu i wyjątkowo bogatej rzeźbie prospektu są wspaniałą ozdobą Katedry Oliwskiej. Ich twórcy – mistrzowie Jan Wulf i Friedrich Rudolf Dalitz budowali je ponad 25 lat. Połączone z innymi dwoma instrumentami, małym w południowym ramieniu transeptu i współczesnym pozytywem organowym w pobliżu wyjścia z katedry, mają łącznie 7876 piszczałek. Te w dużych organach mierzą od kilkunastu centymetrów do prawie 11 metrów! Ich niesamowite brzmienie, ze swoistym efektem echa, podziwiać można podczas codziennych krótkich koncertów oraz w czasie słynnego Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Organowej czy koncertu finałowego Międzynarodowego Festiwalu Mozartowskiego Mozartiana.



### KATEDRA OLIVSKA

Oliwa – zaciszna, urokliwa gdańska dzielnica, malowniczo wtulona w leśne ostępy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, była opiewana przez słynnego podróżnika Aleksandra von Humbolta jako trzecie najpiękniejsze miejsce na świecie. Wyróżnia ją wspaniały pocysterski park zaprojektowany przez mistrza architektury ogrodowej – Andre La Notre. Spacer wśród wyniosłych starych drzew, rzadko spotykanych cennych gatunków roślin prowadzi ku Katedrze Oliwskiej o charakterystycznych dwóch smukłych wieżach. Wzniesiona jako świątynia cysterska w XIII w. gotycka trzynawowa sklepią bazylika, zbudowana na rzucie łacińskiego krzyża, mierzy 107 m i jest najdłuższym kościołem w Polsce. W pięknych wnętrzach kryje wiele skarbów sztuki: liczne ołtarze, rokokową kazalnicę, wspaniałe stalle, renesansowe portrety licznych dobroczyńców klasztoru cystersów. W centralnej części monumentalnego prezbiterium wznosi się barokowy ołtarz główny. Jego „sfera ziemska” to czarne kolumny ustawione w półkolu. „Sfera niebiańska” to wizja nieba: stiukowe chmury i główki aniołków.



# hity Gdańska



- 1 Pomnik Poległych Stoczniovców
- 2 Wystawa „Drogi do Wolności”
- 3 Instytut Sztuki WYSPA
- 4 Brama nr 2 Stoczni Gdańskiej
- 5 Europejskie Centrum Solidarności w budowie
- 6 Sala BHP
- 7 Centrum Hewelianum
- 8 Muzeum Bursztynu
- 9 Brama Wyżyna
- 10 Złota Brama
- 11 ul. Długa
- 12 Dom Uphagena
- 13 Ratusz Głównego Miasta
- 14 Długi Targ
- 15 Fontanna Neptuna
- 16 Dwór Artusa
- 17 Nowy Dom Ławy
- 18 Złota Kamieniczka
- 19 Zielona Brama
- 20 Wielka Zbrojownia
- 21 Kaplica Królewska
- 22 Bazylika Mariacka
- 23 ul. Mariacka
- 24 Żuraw
- 25 Centralne Muzeum Morskie
- 26 Muzeum Narodowe
- 27 Stadion PGE Arena Gdańsk
- 28 Twierdza Wisłoujście
- 29 Westerplatte – Pomnik Obrońców Wybrzeża
- 30 Latarnia Morska w Nowym Porcie
- 31–71 Murale na Zaspie
- 72 Katedra Oliwska
- 73 Pałac Opatów

